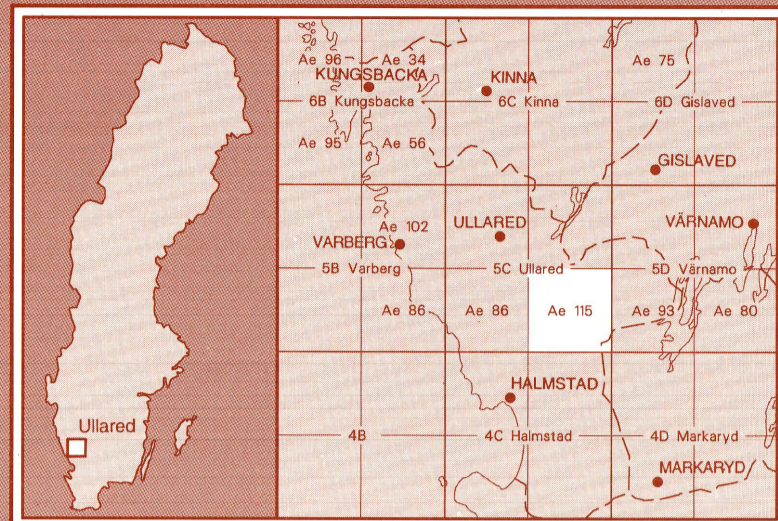

Jordartskartan

5C Ullared SO

Skala 1:50 000

SGU

Sveriges Geologiska Undersökning

1992

KORTFATTAD BESKRIVNING AV JORDARTERNA

I det tillägg till denna kortfattade beskrivning till jordartskartan 5C Ullared SO. En mer omfattande beskrivning av jordarterna utges separat.

JORDARTER SOM BILDATS AV LANDISEN OCH DESS SMÄLTVATTEN (GLACIALA AVLAGRINGAR)

Morän
Landisen tog upp och bearbetade lossbrutna delar av berggrunden och äldre jordlager. I samband med isens avsmältning avsattes materialet som en oörsäkrat jordart, morän (lokalt ofta kallad "pannmyr"). Morän avsettes dels under isen som ett i huvudsak utjämnat täcke på berggrunden, dels i isens randzonen som t.ex. hoppkulliga ryggar av morän, s.k. ändmoräner. Sådana ryggar är relativt vanliga inom vissa delar av kartområdet (se specialkarta 2). Moränen inom kartområdet domineras av sand och mo och har en växlande halt av grus, sten och block (sandig-moig morän). I vissa kullar domineras moränen av grus och sand (se specialkarta 2). Moränens blockhalt i ytan framgår av jordartskartan. Bland förekomsterna av enskilda stora block, s.k. jätteblock, kan särskilt nämnas Krysta hall i Rydbruk.

Isälvsavlagringar
Vid landisens avsmältning bildades väldiga mängder smältvatten. Vattnet samlades i tunnlar och sprickor i isen och sökte sig mot isranden. Material som fanns i isen, alltifran block till små lerpartiklar, transporterades och sorterades i vattnet. Isälvsavlagringar bildades när block, sten, grus och sand avsattes i isens håligheter eller framför isranden. En stor del av isälvsavlagringarna inom kartområdet består av ryggar huvudsakligen uppbyggda av grus, sten och block, s.k. nullstensåsar. Åsarna förekommer framförallt i dalgångarna. Tre stråk kan urskiljas i Nissans dalgång med tillhörande i dess bidalar. I Sjämnans dalgång och i Fyllieåns dalgång. Åsarna omges ej sällan av plana fält bestående av grus och sand med relativt liten maktighet, t.ex. norr om Mjällasjön. I Nissans dalgång mellan Oskarström och Rydbruk förekommer ett flertal deltar som bildats i en isöj. Utöver Nissans åsar förekommer tunna isälvsediment av sand och grovmo.

JORDARTER SOM BILDATS EFTER LANDISENS AVSMÄLTNING (POSTGLACIALA AVLAGRINGAR)

Efter det att landisen smält avsattes sediment i sjöar och utmed bäckar och åar. Torv har bildats i forna sjöbäckar och sankmarker genom att rester av döda växter och organismer har ansamlats. Sand och mo har bildats genom svällning eller av strömmande vatten.

Sjö- och svällediment
Sand och grovmo, avsetta som strand- och bottensediment i forna sjöar, finns inom mindre områden. Vanligen påträffas sedimenten i anslutning till sjöar och vattendrag som under sen tid sänkts. I en del sjöar avsettes gyttja på djupare vatten. Efter större sjösjunkningar bildar gyttja sjögrund i de vattenrika sänkningarna. Runt St. Frillen förekommer flera områden med kiselgur.

Svällediment
Dessa sediment ligger längs bäckar och åar i låglänt terräng som periodiskt översvämmas. Svälledimentens sammansättning varierar från sand till lera och innehåller en växlande mängd organiskt material.

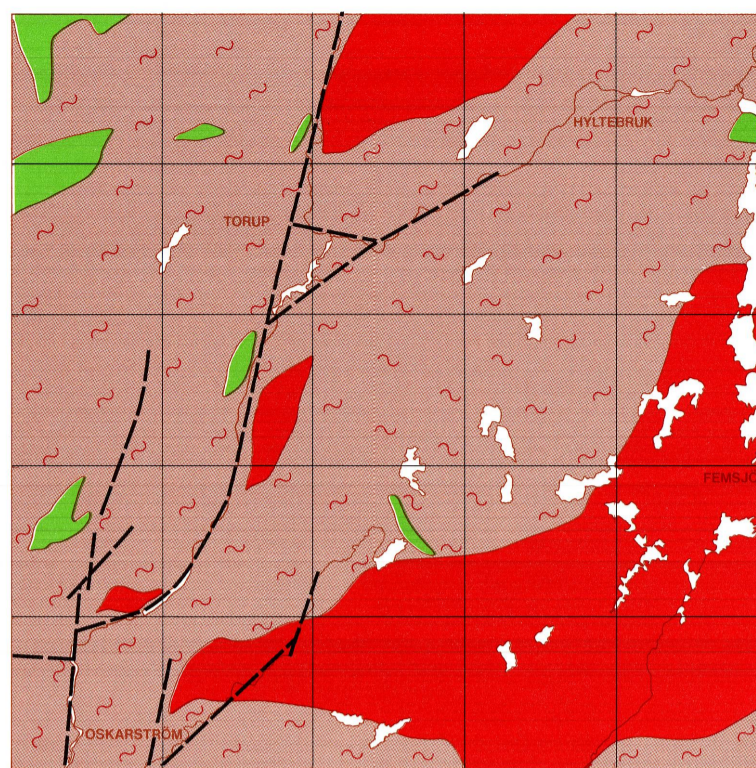
Torv
Torvjordarter bildades, och bildas långsamt fortfarande, genom att tidigare sjöar helt eller delvis fyllets med organiskt material och växt igen. Torvmarker har också bildats genom att fast mark försumpats och täckts av lufttighetskrävande vegetation. Efter som kartområdet tillhör de regnerika områdena i Sverige har torv en mycket stor utbredning och en stor del av torvmarkerna har utvecklats till högmossar.

JORDARTSANALYSER

I samband med kartläggningen har prover tagits av olika jordarter. Bl.a. har korntorleksammansättning, basmineralex, kalkhalt och pH bestämts. Analysresultaten redovisas i den separata beskrivningen.

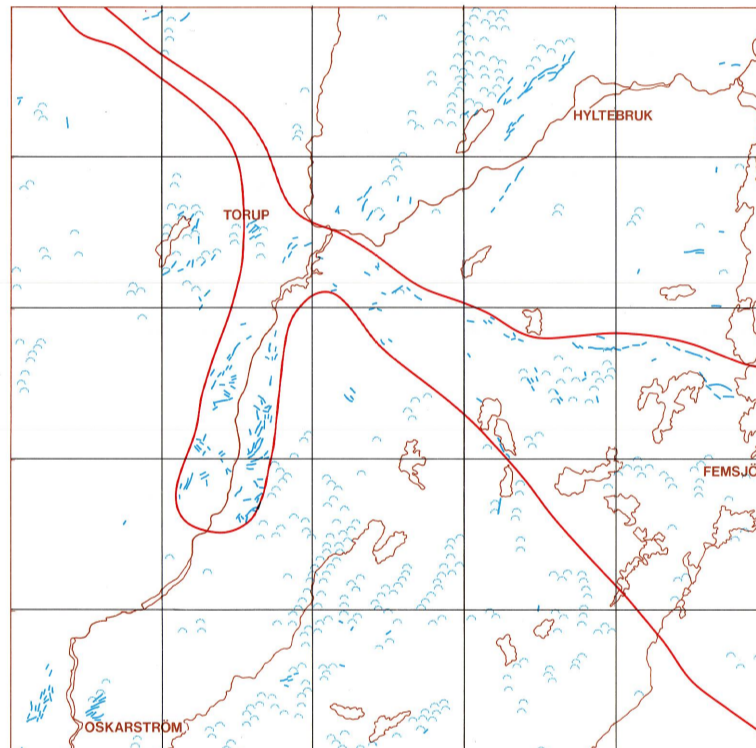
1. BERGGRUND

BERGGRUND
Berggrunden består till största delen av röda till grå granitiska bergarter, som bildats ur magmatiska djupbergarter. Dessa har utsatts för förhöjt tryck och förhöjd temperatur och därigenom omvandlats till en ådergnejs. Inom dessa bergarter förekommer massiv av metabasit (diort, gabbro, amfibolit), mörkt grå till svarta bergarter. Massiven har bildats vid olika tillfällen och omvandlats på olika sätt. Metabasiterna är ådrade, förgrönsade eller massformiga. Yngre än ådergnejsen är en röd till rödgul ögongranit. Omvandlingsgraden tyder på att denna är ungefär likadag med t. ex. Torpa- och Askingsgraniterna, dvs. ca 1400 milj. år.

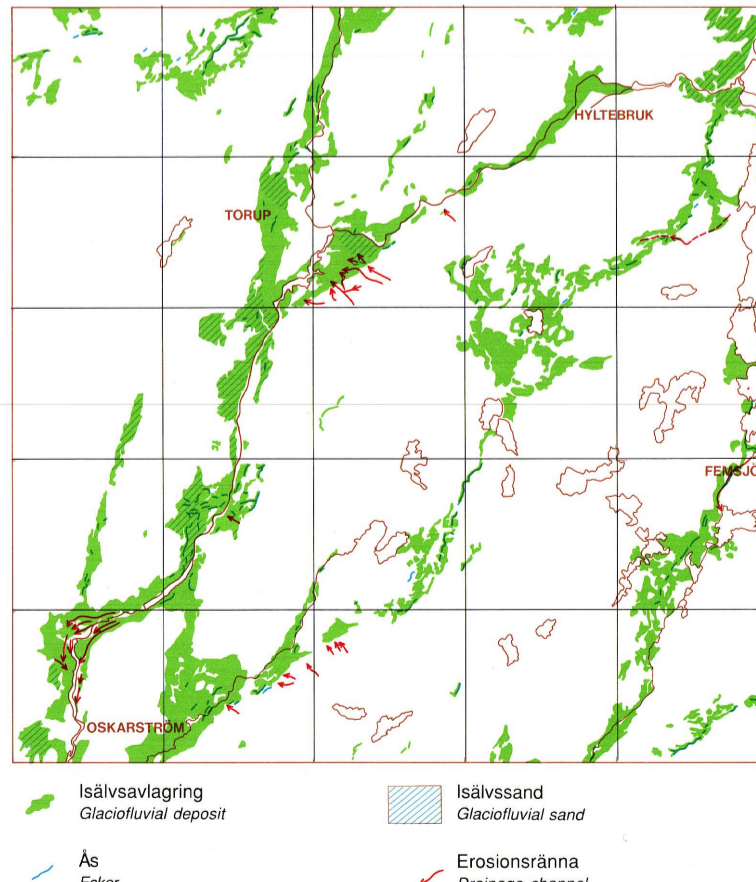
2. MORÄNRYGGAR, SMÅKULLIG MORÄN, TORUPSMORÄNEN

MORÄN RIGGES, HUMMOCKY MORÄNE, THE TORUP TERMINAL MORÄNE
Moränrygg, orienterade både parallellt med och vinkelrätt mot isretningarna, förekommer inom kartområdet. Ett system av ändmoräner kan följas från Torup till Hallaböke. Dessa representerar ett israndliga som benämns Torupsmoränen, vilket troligen kan korreleras med Göteborgsmoränen, bildad för ca 12 500-12 800, år sedan. Mellan Fridåls och Torup finns ett system av moränrygg som antas ha bildats genom att en istunga ryckt fram i Nissans dalgång. Även dessa ryggar antas tillhöra Torupsmoränen. Söder om israndbildningarna mellan Torup och Hallaböke finns moränrygg och utbredda isälvsavlagringar i en zon som möjligen bör inräknas i Torupsmoränen. Inom områden med småkullig morän förekommer lokalt grusig-sandig morän.

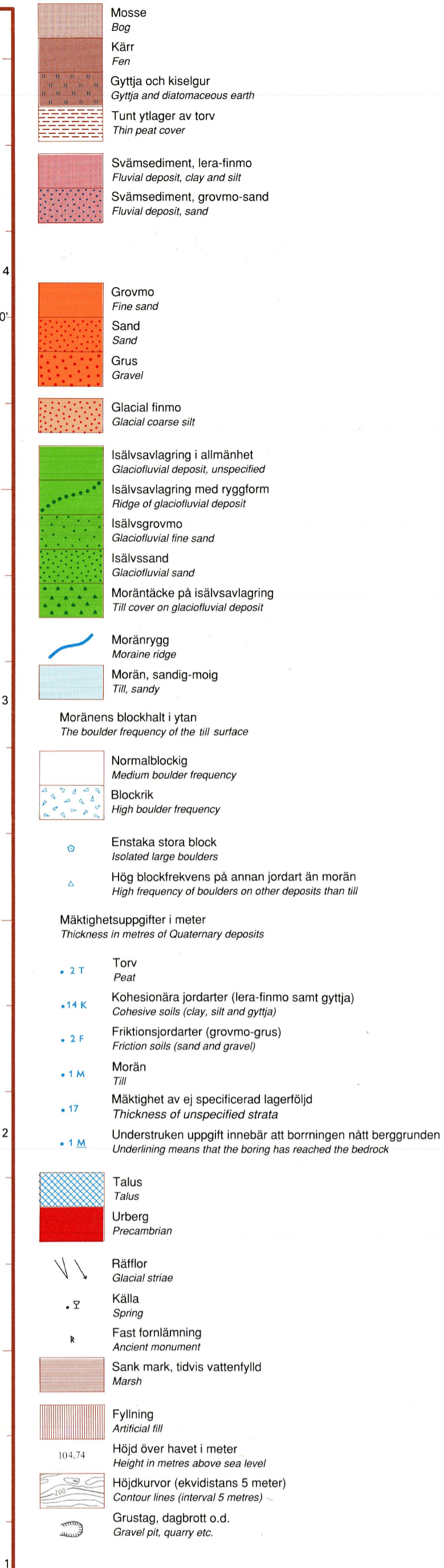
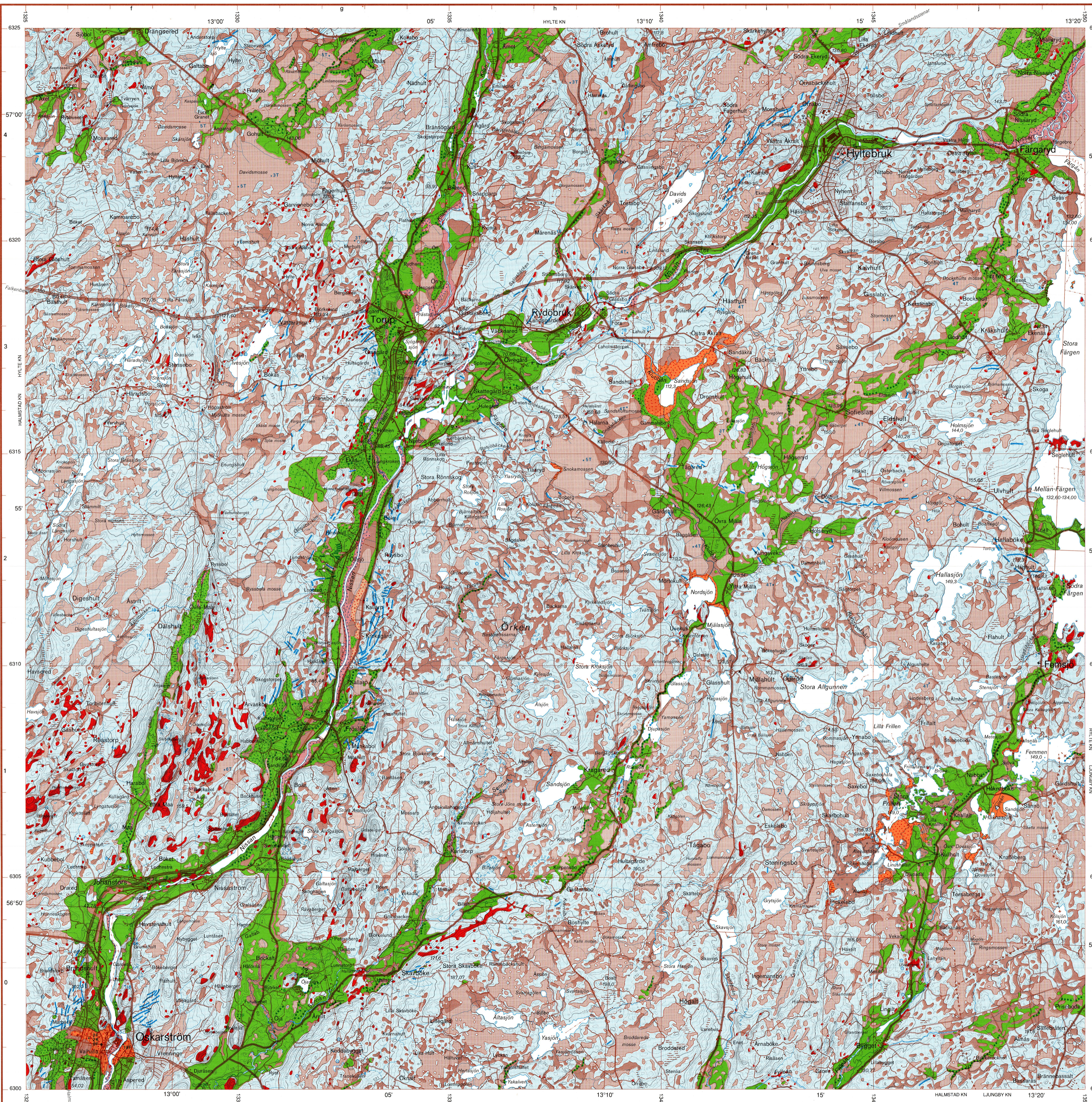

3. ISÄLVSEDIMENT OCH EROSIONSRÄNNOR

GLACIOFLUVIAL SEDIMENTS AND DRAINAGE CHANNELS
Inom kartområdet förekommer två "generationer" av isälvsediment. På huvudkartan sammanfattas dessa under benämningen isälvsavlagring. På nedanstående karta betecknas den yngre generationen som isälvsand, som inom områdena norr om Spenshult, norr om Torup och söder om Rydbruk övergår den äldre generationen isälvsediment. Eroisionsrännor är skvalrännor som bildats vid iskanter eller utgör uttoppsrännor för isöjor.

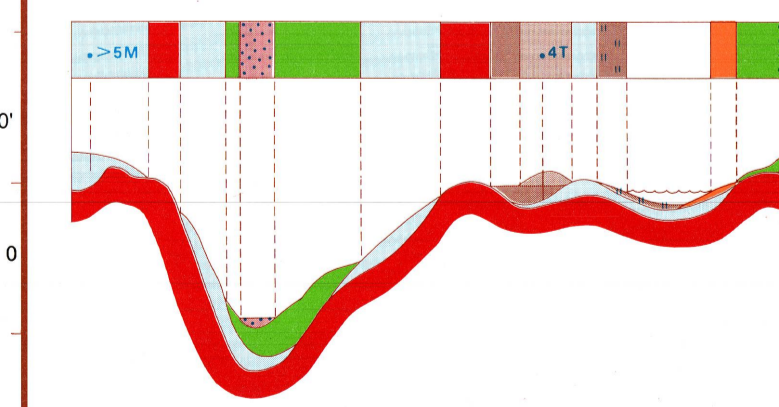

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING

TECKENFÖRKLARING TILL KARTAN
Jordarterna är i teckenförklaringen grupperade efter bildningsstätt. De är i princip placerade så att en yngre jordartsgrupp står ovanför en äldre. Inom varje grupp är, utan hänsyn taget till ålder, den mest finkorniga jordarten placerad överst och den mest grovkorniga underst. De äldsta jordarterna - moränerna - vilar normalt direkt på berg. Övriga jordarter underlagras antingen av berg eller en eller flera äldre jordlager. Undantag från detta förekommer lokalt inom kartområdet, t.ex. finns jordlagerföljder där morän underlagras av sediment. Detta förhållande kommenteras närmare i den separata beskrivningen, där det också ges en utförligare definition av de geologiska beteckningarna.

För utförligare definition av de geologiska beteckningarna hänvisas till kartbadsbeskrivningen.

Schematisk profil som visar normala jordlagerföljder inom kartområdet. Övanför profilen visas i plan motsvarande kartbild. Typical section through the Quaternary deposit in the map area. The strip above depicts the corresponding plan view.

Den geologiska karteringen har utförts åren 1987-1990 under ledning av Tore Påsse.

Topografiskt underlag, delvis reviderat, enligt avtal med Lantmäteriverket. Geografiska längden är räknad från Greenwich, Gauss' projektion.

Huvudkontor: Box 678, 101 21 Stockholm
Filialekontor: Kungälv 411 19, Göteborg 402 30, Lunds 223 90, Umeå 901 15, Uppsala 018 17 30 00, Örebro 031 17 80 00, Östergötland 046 14 01 00

© Sveriges Geologiska Undersökning (SGU), 1992. Medgivande behövs från SGU för varje form av mångfaldigande eller återgivning av denna karta.

Skala 1:50 000

Godkänd ur sekretesspunkt för spridning, Lantmäteriverket 1991-11-29. Printed in Sweden by MO Print, Uppsala 1993

SGU Ser Ae nr 115
JORDARTSKARTAN
5C ULLARED SO